

Budapest, 2016. június 30.

A Nyelvtudásért Egyesület állásfoglalása a B2 szintű nyelvi vizsga felvételi követelményként történő bevezetésével kapcsolatban, az Alapvető Jogok Biztosa számára

Tisztelt Biztos Úr!

Nagy örömmel vettük, hogy hivatala és Biztos Úr foglalkozik a B2 szintű nyelvi vizsga felvételi követelményként történő bevezetésével. Köszönjük, hogy kikéri egyesületünk véleményét: jelen levelünkben tisztelettel küldjük 1) a szervezésünkben lezajlott konferencia eredményeit, mely összegzi a megjelent nyelvtanárok, iskolavezetők, nyelvoktatási szakemberek és természetesen az előadók véleményét, valamint 2) egy összefoglalót a felmérés idevágó eredményeiről.

1) A konferencián elhangzott problémák összegzése

Mivel a Biztos Úr levelében megfogalmazott kérdések nem választhatók el a közoktatásban folyó nyelvoktatás problémáinak vizsgálatától, ezért engedje meg, hogy néhány pontban erre térjünk ki először: A március elején megrendezett konferenciánkon elismert nyelvoktatási szakemberek és egyetemi oktatók tartottak plenáris előadást és vezettek szekcióüléseket. A lent röviden és vázlatosan összefoglaltak a prezentációkban és a szekciókban elhangzott problémákat szintetizálják. Részletesebb leírás a levelünkhöz csatolt konferenciakiadványban található (59-63. oldal).

Általános gondok a jelenlegi nyelvoktatási környezetben

- a közoktatásban folyó nyelvoktatás keretei első pillantásra nem feltétlenül indokolják a hatékonyság hiányát (óraszám, tantervek, tanárok képzettsége, stb.);
- azonban a 4. évfolyamos kezdés, azaz a 9-10 éves korban induló nyelvtanulás nemzetközi kitekintésben későn van és szembe megy a nemzetközi tendenciákkal;
- emiatt ahol ma nálunk nyelvtanítás folyik az 1-3. évfolyamokon, ott ezt központi útmutatók, anyagok nem segítik, így 1) nem feltétlenül működik úgy, ahogyan lehetne, 2) már itt kinyílik az olló a tanulók nyelvtanulási útjában;
- a problémákkal való szembenézés és így azok orvoslásának egyik legsúlyosabb akadálya, hogy az óraszámokról pontos és friss adataink nincsenek, valójában nem tudható, ki hány órában vagy hány nyelvet, milyen folytonossággal tanul nyelvet: annyit tudunk, hogy igen nagyok a különbségek és ebből fakadóan a haladás tempója, hatékonysága is eltér;
- a Nemzeti Alaptanterv és a kerettantervek használata a tanárok napi gyakorlatába nem épült be, így azok jó szakmai színvonala nem tesz hozzá a nyelvtanításhoz;
- a tartalmi szabályozókban megadott kimeneti szintek nem épülnek empirikus adatokra, így teljesíthetőségük nem felmérhető;
- a Nat legutóbbi változatában megemelt, 8. osztály végi kimeneti szinthez például adatok a valós szintről csak a 2015-ben elindított idegen nyelvi mérésekből szerezhető be;

- a nyelvtanárok képzettek, a jelenlegi előírások szerint azonban nyelvtanári végzettséggel egy pedagógus minden iskolatípusban, minden évfolyamon oktathat, így valójában a képzése akár értelmét is veszítheti: egy középiskolai nyelvtanításra felkészített tanár hatékonysága az általános iskola alsóbb évfolyamain például csak saját elkötelezettségén és felelősségteljes önfejlesztésén áll vagy bukik.

Oktatáspolitikai szempontból beazonosított problémák

- a tervezéskor nem a tanulási eredmények és célok a kiindulási pontok, sokkal inkább a kimeneti szintek;
- a tartalmi szabályozókban, és az ehhez szükséges továbbképzésekben nem kapnak hangsúlyt az egyéni különbségek, így az esélyegyenlőséget és a hatékonyságot is segítő differenciálás a nyelvi osztálytermekben nehezen valósul meg;
- ugyanez igaz a tanulási autonómia fejlesztésére, a tartalom-alapú és az IKT-ra építő nyelvtanítás erősítésére is;
- a szabályozók kidolgozása mindig felülről lefele történik, azaz az oktatáspolitikai döntésekbe a folyamatban részt vevő többi célcsoport (tanárok, tanárképzők, stb.) nem kerülnek bevonásra;
- a megfelelő nyelvtanulási környezet biztosítása nem megfelelő: az iskolák nem kapnak segítséget ahhoz, hogy tanórán kívüli, sőt iskolán kívüli nyelvtanulási lehetőségeket tudjanak biztosítani diákjaiknak;
- a nyelvi követelmények teljesítésére történő felkészítést a mai helyzetben kizárólag az intézmények és a családok felelőssége;
- az iskolák szakmai és anyagi támogatás nélkül nem lesznek érdekeltek abban, hogy felkészítsék diákjaikat B2 szintre, és ne elégedjenek meg a kötelező minimum B1 szinttel;
- a nyelvvizsgára történő felkészítéshez a tanárok sokkal több segítséget kapnak, hiszen az emelt szintű érettséginnél nincs próbavizsga, kevés a vizsgalehetőség, nincs megbízható feladatbank vagy internet-alapú tananyag, idevágó továbbképzések;
- a szülők szerepe igen nagy a sikerben, de hozzáállásuk nem mindig támogató.

Iskolai szintű problémák

- általános gyakorlat az újrakezdés, azaz az intézmények nem alkalmazkodnak a bejövő diákok nyelvi tudásszintjéhez, hanem a szervezés könnyítése érdekében újrakezdő csoportokat indítanak;
- kevés önszerveződő szakmai műhely létezik, így például a kezdő, frissen végzett nyelvtanárok magukra maradnak;
- a nem nyelvszakos tanároknál a nyelvtudás nem számít fontosnak, pedig ez lehetne az út a tartalom-alapú tanításhoz, emellett a nyelvet beszélő nem nyelvszakos pedagógusok jó példaként szolgálnának a diákoknak.

Tanárokkal kapcsolatos gondok

- a nyelvtanárok nem minden esetben kellően elhivatottak, felkészültek nyelvileg vagy módszertanilag;

- a tanárképzés és a pedagógus-továbbképzést szervezők nem alkalmazkodnak a világ változásához, és kevésbé készítik fel a hallgatókat és a nyelvtanárokat a jelen kor követelményeire.

Egészében véve az előadók és a résztvevők visszajelzései alapján a hazai közoktatásban zajló nyelvoktatás jelentős bajban van: eredményessége erősen megkérdőjelezhető, miközben a hatékonyabb működéshez szükséges feltételek egy jelentős része biztosítottak tűnik. Az oktatási intézmények rendkívül nagy különbségeket mutatnak a hatékonyság terén, ezért a diákok esélyegyenlősége nagyon alacsony, és esélyeik nagyban intézmény-függőek. Az idegennyelv-oktatással kapcsolatos döntések nem épülnek friss empirikus adatokra, ilyenek közel tíz éve nem is állnak rendelkezésre.

2) A felmérés eredményei a követelmény bevezetéséről

A konferenciát megelőzően felmérésünkben megkérdeztük a nyelvtanárokat (1161 válaszadó) és a nyelvtanulókat (1814 fő), hogy elfogadhatónak gondolják-e a B2 szintű nyelvi vizsga felvételi követelményként való bevezetését. Az igennel válaszolók aránya a két csoportnál többségben volt (61 és 64,7%), A fennmaradó válaszok (35,3%) a tanároknál mind a nemleges választ képviselték, míg a tanulóknál tettenérhető volt némi bizonytalanság: a nem válaszok (24,5%) mellett 14,5 százaléka a válaszolóknak nem tudott választ adni a kérdésre. Lent összeszedtük a főbb pontokat, a teljes elemzés a konferencia kiadvány 27-35. oldalán található.

A nyelvtanulók többsége szerint azért megfelelő a követelmény, mert az elvárt nyelvtudás elengedhetetlen a megfelelő szintű szakmai munkához és a magánélethez, és segít egyéb tartalmak és készségek elsajátításában is. A nyelvi vizsgákból képet lehet kapni a nyelvtudásról és könnyebb a középiskolában teljesíteni a feltételt, mint a diploma előtt. A B2 szint elvárható mind nyelvileg, mind kognitív szempontból egy felsőoktatásba készülő tanulótlól, valamint így lehet majd tárgyakat idegen nyelven is tanulni.

Számos okot hoztak azonban a válaszadók fel arra is, hogy miért nem kellene ezt a követelményt elvárni. Sokan írták, hogy nem mindenki számára szükséges és lehetséges nyelveket elsajátítani, a válaszadók szűkebb köre szerint a nyelvtudás általában nem fontos és akár még káros is lehet a mobilitás miatt. A nyelvtanulók közül sokan azt is kiemelték, hogy a közoktatás erre nem tud felkészíteni, és így egy újabb szűrő kerül a felvételi folyamatba, és mindez esélyhátrányt teremt. Többen a középfokú nyelvtudást a közoktatásban túl magas elvárásnak gondolták, ezt a felsőoktatásban kellene elérni szerintük.

A nyelvtanárok véleménye is megoszlott: akik mellette vannak, azok szerint ez a követelmény erősíti a nyelvtanulási motivációt, elengedhetetlen a tanulók későbbi szakmai fejlődéséhez és a munkaerőpiaci érvényesüléséhez. A B2 szint elvárható tőlük a középiskolai tanulmányok végére, és az egyetemen már úgymint kevesebb lehetőség, idő áll rendelkezésre az általános nyelvtudásuk fejlesztésére, ahol így már a szaknyelvre összpontosíthatnak. Aki felsőoktatásban szeretne továbbtanulni, annak képesnek kell lennie egy idegen nyelv középszintű elsajátítására, valamint a nyelvtudással külföldi ösztöndíjak, tanulmányok, tanulmányutak is elérhetővé válnak számukra.

Számosan érveltek azonban a követelmény ellen: az ő véleményük szerint a nyelvtudást nem lehet más tartalmak és készségek elé helyezni. Ők is elmondták, hogy a

mai közoktatás az oktatáspolitikai támogatása nélkül erre nem tud felkészíteni, így a gyerekek esélyegyenlősége sérül. Hangsúlyozták, hogy nem mindenki képes ennek teljesítésére és nem is mindenkinek van rá szüksége. A válaszok között is megjelent az a ma már ritkábban hallott álláspont, hogy a nyelvvizsgák nem mindig megbízhatóan mérnek szerintük, és hogy igazából nyelvtudásra, nem nyelvvizsgákra lenne szükség. Összességében látható, hogy mindkét oldalon számos érv és ellenérv jelent meg. A bevezetett követelmény megítélése kettős, a többség a nyilvánvaló problémák ellenére elfogadja annak indokoltságát, de sokan megkérdőjelezik a felkészítés lehetőségét, sőt az elvárás szükségességét is.

A fentiek alapján egyesületünk álláspontja a következő:

A B2 nyelvi szint elérésének előrehozása a közoktatásba megfelelő döntés lehet, hiszen ezzel elkerülhetővé válik a ma oly komoly gondot jelentő diploma-visszatartás. Ez a nyelvi szint szükséges a szakmai boldoguláshoz, és elvárható egy felsőoktatásba készülő tanulóól. A közoktatás képes lehet a tanulók felkészítésére, azonban ehhez támogatásra van szüksége, a teljesítés felelőssége nem tolható át az intézményekre, nyelvtanárookra és legfőképpen a családokra. Amennyiben az oktatáspolitikai megfelelő döntéseket hoz a végrehajtás érdekében, az elvárást meg lehet valósítani, mégpedig úgy, hogy az ne rontsa az esélyegyenlőséget jelentősen. A megfelelő döntésekhez azonban a jelen állapotok reális tényyszerű ismerete elengedhetetlen: az iskolai nyelvtanítás helyzetét pontosan feltáró, a tanulási utakat, a befektetett óraszámok hasznosulását tényadatokkal leíró, a tantermi oktatási gyakorlatról is hasonló objektív eszközökkel, országosan reprezentatív képet adó friss kutatási adatok szükségesek a felelős döntések előkészítéséhez.

Külön figyelmet kell szánni a kistélepülések és az egyéb okból hátrányban lévő intézmények segítésére, hogy a követelmény ott is húzó erejű, ne pedig ellehetetlenítő intézkedés legyen. Figyelembe kell venni a hazánkra oly jellemző eltérő nyelvtanulási utakat (ki elsőben, ki negyedikben kezd; ki 3 órában, ki 6-7-ben, stb.), és meg kell próbálni kiegyenlíteni az intézmények közötti különbségeket. Fontos még, hogy egy ilyen horderejű döntést helyzetjelentésnek és szakmai egyeztetésnek kellett volna megelőznie, ezekhez még ma sincs késő. Egyesületünk mindehhez kutatási javaslatot dolgozott ki és adott át a Minisztérium számára. Mindeközben érdemes lehet még átgondolni az intézkedés bevezetési dátumának módosítását, hogy valóban megfelelő idő álljon rendelkezésre a felkészüléshez.

Összességében azt a jelenlegi helyzetet, melyben a felsőoktatás évente közel 10 ezer olyan végzős hallgatót bocsát ki, akik a ma diploma-követelményként előírt B2-es nyelvtudás közelében sincsenek, mérhetetlenül pazarlónak, mind hatékonysági, mind társadalmi szempontból fenntarthatatlannak ítéljük.

A B2-es nyelvtudás bemeneti követelménnyé emelését mindenképpen megfelelő és támogató iránynak tartjuk, melynek bevezetése azonban társadalmi feszültségekkel fog járni. Bár a 2020-as felvételi időszakig hátralevő idő érdemi oktatáspolitikai, oktatásszervezési változások bevezetéséhez rendkívül rövid, úgy véljük, hogy a jelenlegi helyzettel való szembenézés, reprezentatív empirikus adatok

haladéktalan beszerzése és elemzése világos iránymutatást adhat arra nézve, hogy milyen azonnali lépések meghozatalával javítható az iskolai nyelvoktatás eredményessége már rövid távon is és mely lépések hozhatnak érdemi javulást hosszabb távon.

Amennyiben ez az adatgyűjtés, majd elemző munka haladéktalanul elkezdődik, úgy 2017 elejére reális képet adhat mind a teendőkről, mind arról, hogy 2020-ig milyen mértékű eredményességjavulást lehet megcélozni. Csak ez alapján lesz felmérhető, hogy a leginkább iskolatípusok illetve településtípusok szerinti esélyegyenlőtlenségek – legalábbis az idegennyelv-oktatás terén – csökkenthetők-e olyan mértékben, hogy a követelményváltozás okozta társadalmi feszültségeket, az esélyegyenlőség esetleges sérülését annak társadalmi haszna ellensúlyozza, meghaladja.

Rozgonyi Zoltán
elnök, Nyelvtudásért Egyesület